

Владислава Тушер,

*студентка 2-го курсу факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

У незалежній Україні за останні чверть століття було проведено чимало конференцій і «круглих столів», присвячених відносинам нашої держави з одним із найближчих сусідів – Угорщиною. Їх організаторами виступали: створена в 2005 р. Комісія істориків України та Угорщини; засноване в 2016 р. Товариство українсько-угорської дружби; Дипломатична академія України при МЗС України; Національний інститут стратегічних досліджень; Ужгородський національний університет та інші науково-освітні установи й громадські організації. На цих заходах ішлося насамперед про те, що Угорщина на початку 1990-х років виявила надзвичайно велику зацікавленість щодо набуття Україною державного суверенітету, активно підтримувала та заохочувала всі її починання у зміцненні незалежності.

Першим офіційним візитом до України глави іноземної держави після прийняття Верховною Радою Декларації про державний суверенітет 16 липня 1990 р. був візит Президента Угорської Республіки Арпада Гьонца у вересні 1990 р. У квітні 1991 р. в Україні перебувала делегація Державних зборів Угорської Республіки – перша закордонна парламентська делегація, яка взяла участь у пленарному засіданні Верховної Ради УРСР. Першим закордонним візитом спікера українського парламенту став офіційний візит Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука в кінці травня 1991 р. саме до Угорської Республіки. 3 грудня 1991 р. Угорщина однією з перших держав світу (після Польщі та Канади) визнала незалежність України, і того ж дня встановила дипломатичні відносини з Україною та відкрила в Києві посольство Угорської Республіки в Україні, яке стало першим зарубіжним

посольством у незалежній Україні. А вже 6 грудня 1991 р. в рамках офіційного візиту в Україну прем'єр-міністра Угорщини Йожефа Антала в урочистій обстановці в Маріїнському палаці в Києві він і Президент України Леонід Кравчук підписали Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою, який став першим базовим політичним документом двосторонніх відносин, підписаним незалежною Україною.

24 березня 1992 р. в Будапешті відкрито посольство України в Угорщині, яке стало першим дипломатичним представництвом України за кордоном. 14 лютого 1993 р. в угорському м. Дебрецені були схвалені багатостороння Угода та Статут транскордонної асоціації прикордонних регіонів та громад «Карпатський єврорегіон» – першого єврорегіону за участю прикордонних областей України та Угорщини. У лютому 1993 р. відбувся перший офіційний візит Президента України Л. Кравчука до Угорщини, підписано цілий пакет угод, що визначили пріоритетні напрями подальшого розвитку співробітництва.

Останнім часом відбулося загострення українсько-угорських відносин, насамперед через зміну зовнішньополітичного курсу офіційного Будапешта й актуалізацію угорського чинника у внутрішній політиці України, про що свідчить, зокрема, моніторинг вітчизняних засобів масової інформації.

Сьогодні, після анексії Російською Федерацією Криму в 2014 р. і розгортання нею війни на сході України, для нашої країни надзвичайно важливе значення має дієва підтримка світовою громадськістю, зокрема Європейським Союзом та окремими країнами – членами ЄС боротьби за державний суверенітет, територіальну цілісність і реалізацію європейського вибору України.

У жовтні 2016 р. були опубліковані результати дослідження авторитетного європейського аналітичного центру European Council for Foreign Relation про рівень підтримки України державами – членами ЄС. Що стосується Угорщини, то у дослідженні відзначається: «Зближення прем'єра

Віктора Орбана з Росією, його критика санкцій і опортунізм у просуванні угорських економічних інтересів Росії створює великі проблеми і підриває європейську єдність. МЗС Угорщини часто розглядає війну в Україні так, ніби це заморожений конфлікт, і взаємодія з Росією є неминучою. Є великий сумнів серед країн – членів ЄС, чи буде Угорщина підтримувати санкції в майбутньому.

У 2014 р. Угорщина призупинила реверс газу в Україну через тиск з боку РФ. Проте Угорщина надає значну допомогу Україні, яка є її сусідом і де проживає значна угорська меншина. Східні регіони Угорщини недорозвинені, тому ринкові трансформації України є також інструментом для просування власних економічних інтересів країни. Тому угорська допомога обмежується переважно Закарпатською областю.

Допомога від Будапешта була б хорошим прикладом програми прикордонного партнерства – якби не була вузько спрямованою на угорську нацменшину.

У військовій сфері Угорщина пропонує мовну підготовку та обмежену допомогу з реабілітації поранених військовослужбовців. У рамках допомоги країн Вишеграда Будапешт обрав для фінансування малий та середній бізнес, що відповідає новій торговельній спрямованості його зовнішньої політики. Угорщина також запропонувала 100 млн форинтів (320 тис. євро) для підтримки переселенців».

Звичайно, в українсько-угорських відносинах є й проблеми, які час від часу загострюються. Наприклад, це ставлення Угорщини до т. зв. русинського питання, проблема подвійного громадянства, захист прав національних меншин та їхня національно-культурна автономія проблеми перетину українсько-угорського кордону та контрабанда, нелегальна міграція та біженці, санкції проти РФ, які, за твердженням угорської влади, уже призвели до втрати Угорщиною понад 6,5 млрд дол. США, і тому їх треба скасувати. Один з недавніх таких прикладів – публічний заклик віце-прем'єра Угорщини Жолта Шем'єна до створення автономії угорських меншин у

сусідніх країнах, зокрема в українському Закарпатті. Ще більш жорсткою, як відомо, є реакція Угорщини на Закон України «Про освіту».

Нинішня Угорщина Орбана, на думку політичних оглядачів, – це амбіційна держава з сильною вертикаллю влади, з вагомою присутністю держави в ключових галузях економіки, а також підвищеною увагою до національної історії, культури та мови, патріотичного виховання, сімейних цінностей та духовного відродження на основі пропаганди ідей «Великої Угорщини», яка існувала до Першої світової війни. Це зумовлює нові акценти у зовнішній політиці Угорщини, важливими складовими якої стали критика ідеї «європейського котла» і мультикультуралізму, регіональне лідерство в Карпатському басейні та захист закордонних угорців, які компактно мешкають в Україні, Румунії, Словаччині, Сербії, Хорватії, Австрії на своїх історичних землях, тобто їх право на автономію. Ця ідея політико-культурної автономії, крім деяких положень актів міжнародного права, базується на трьох фундаментальних принципах – державна, у т. ч. матеріальна підтримка розвитку національної культури й освіти закордонних угорців, їхнє право на подвійне громадянство, захист інтересів закордонних угорців шляхом їх представництва в органах влади країн проживання на всіх рівнях. Ідея автономії закордонних угорців на рідних землях під патронатом Будапешта (а не їх еміграція за кордон, зокрема в Угорщину) повинна забезпечити Угорщині статус регіонального лідера ЄС у Карпатському регіоні, і про це відверто говорять у Будапешті.

Серед важливих партнерів України стратегічне місце посідає Угорська Республіка, яка однією з перших (3 грудня 1991 р.) визнала суверенність Української держави. З часу проголошення незалежності нашої держави відносини з Угорщиною розвивалися дуже активно. Цьому свідчать такі факти :

- 23 грудня 1991 р. країни встановили дипломатичні відносини, невдовзі відкрили посольства;

- 26 грудня 1991 р. укладено базовий Договір про основи добросусідства та співробітництво між Україною та Угорщиною, який набув чинності 16 червня 1992 р. Цей важливий документ став першим міждержавним договором, який суверенна Україна уклала з іншою іноземною державою;

- У травні 1991 р. було підписано дев'ять двосторонніх документів, які стали підґрунтям договірної бази українсько-угорського співробітництва;

- У лютому 1993 р. відбувся офіційний візит Президента України Л. Кравчука до Угорщини, під час якого підписано новий пакет угод, що визначили пріоритетні напрями подальшого розвитку співробітництва. Активно і на всіх рівнях розвиваються міждержавні контакти;

- У 1995 р. в Україні з офіційним візитом перебував прем'єр-міністр Угорщини, делегація Державних зборів Угорщини.

Перше іноземне посольство в Києві відкрила Угорщина. Україна також відкрила своє перше посольство саме в Будапешті. Співробітництво двох країн з того часу неухильно розвивається і за пройдений період досягло значних успіхів. Двосторонні зв'язки були врівноваженими, що стало результатом регулярних візитів на вищому рівні. Політичні контакти сприяли вивченню результатів двостороннього співробітництва, подальшому його розвитку та пошуку нових підходів. Підтвердженням цього став і офіційний візит в Україну в лютому 2002 р. Президента Угорської Республіки Ф. Мадла. Під головуванням лідерів обох країн відбулися україно-угорські переговори. За їх підсумками, країни підписали Концепцію комплексного протипаводкового облаштування басейну річки Тиса, міжурядові угоди про контроль у пунктах пропуску за рухом автомобільного, залізничного і річкового транспорту та про уніфікацію документів, необхідних для перетинання україно-угорського державного кордону в службових справах.

Країни ефективно розвивають міжрегіональне співробітництво. Вінницька, Донецька, Закарпатська, Івано-Франківська, Луганська, Черкаська області співробітничать з відповідними угорськими регіонами. Так, серед

регіонів, яким Угорщина постачає свою продукцію, Закарпаття посідає перше місце. Угорщина імпортує електричні машини, нафтопродукти, пластмаси, продукцію харчової промисловості.

Проте на сучасному етапі відносини між ними є досить напруженими, через виникнення деяких проблем. Подальший хід розвитку відносин покаже час, проте варто надіятись, що все зміниться на краще. Як Україна, так і Угорщина втрачають від затягування поточної кризи. Втрачають час, можливості, імідж та перспективи. Можливо, Україна втрачає більше, але навряд чи це може стати достатнім втіхою у відносинах між потенційними партнерами. І Київ і Будапешт пережили немало прикрих та болісних історичних уроків, які мали б підказувати, що окрім інтересів національних егоїзмів існують ще й інтереси регіональної безпеки, а також ще більш широкий трансатлантичний контекст. Від подолання перепон для співпраці можна виграти набагато більше, ніж доведеться за них заплатити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. І. М. Мельникова. Декларація про основи відносин між Українською РСР і Угорською Республікою 1991 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К.: Наукова думка, 2004. — Т. 2 : Г — Д. — С. 316. — ISBN 966-00-0405-2
2. С. В. Віднянський. Українсько-угорські відносини: проблемні питання та роль історичної науки
3. Грушевський М. Історія України-Руси, тт. 1-10, 2-е вид. — Нью-Йорк, 1954—1958
4. Українсько-угорські історичні зв'язки. — К., 1964
5. Rado Gy. Szomszedunk-Ukrajna. — Будапешт, 1969
6. Русин О. Розвиток і зміцнення радянсько-угорського економічного співробітництва, 1945—1969. — Л., 1970

7. Українська РСР у радянсько-угорському співробітництві, 1945—
1970. — К., 1972